

LXIX. ÉV.

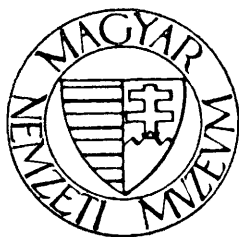
NEGYEDIK FOLYAM

1945 JAN.-DEC.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

SZERKESZTI
VARJAS BÉLA

1945. évi folyam * I.—IV. füzet.

BUDAPEST

KIADJA A M. NEMZ. MÚZEUM ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA 1946

A Magyar Könyvszemle

Szerkesztő- és Kiadó-Bizottságának tagjai

BISZTRAY GYULA, a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem ny. r. tanára, DEZSÉNYI BÉLA, a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának osztályvezető könyvtárnoka, GYÖRKE JÓZSEF egyetemi magántanár, a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának főigazgatója, MÁTRAI LÁSZLÓ egyetemi magántanár, a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem könyvtárának főigazgatója, TRÓCSÁNYI ZOLTÁN, a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem nyilvános rendes tanára, VARJAS BÉLA egyetemi magántanár, a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának igazgatója, szerkesztő.

A Magyar Könyvszemle

negyedévenként megjelenő egy-egy füzetének alapára 10 pengő (könyvkereskedésekben 12 pengő). Az évi előfizetés *alapára* 40 pengő. A beküldendő összeg a *postai befizetés napján érvényes* könyvkereskedői szorzószám alapján számítandó ki.

Postatakarékpénztári csekk számla: 4662.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST, VIII., MÚZEUM-KÖRÚT 14.

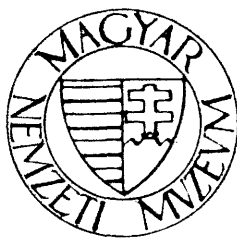
MAGYAR KÖNYVSZEMLE

SZERKESZTI

VARJAS BÉLA

NEGYEDIK FOLYAM. * LXIX. ÉV.

1945. ÉVFOLYAM

BUDAPEST

KIADJA

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA

1946.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

NEGYEDIK FOLYAM. * LXIX. ÉV.

1945.

TARTALOM.

1. TANULMÁNYOK.

	Lap
BERKOVITS ILONA: Egy Corvin-kódex származása	22
GERÉZDI RABÁN: Aldus Manutius magyar barátai	38
PÁSZTOR LAJOS: Károlyi Sándor önéletrajzának ismeretlen részlete 1698—1703	99
TRÓCSÁNYI ZOLTÁN: A budapesti német könyvharácsolás	1

2. KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

DIÓSDI ELEKES GYÖRGY: Borbélysebészek könyvtára	130
G. A.: Zolnai Klára 1892—1945	122
GÁSPÁR MARGIT: A kötelezpéldányszolgáltatás fejlődése és visszavezetése az utóbbi esztendőkből	124
HUBAY ILONA: Joó Tibor 1901—1945	123
SZEMZŐ PIROSKA: A Lenin-könyvtár	126

3. FIGYELŐ.

Könyvkiadás Észak-Németországban	137
Könyvtárak Kanadában	134
A mai olasz könyvkiadás	135

4. ISMERTETÉSEK.

K. DEDINSZKY IZABELLA: Zeneművek 1936—1940. Ism.: VÉCSEY JENŐ ..	142	—
JÁVOR EGON: Hét kézíratos pozsonyi missale a Nemzeti Múzeumban. Ism.: K. WALDAPFEL ESZTER	139	—
KARSAI GÉZA: Középkori vízkereszt-játékok. Ism.: GÁBRIEL ASZTRIK ..	140	—
KERTÉSZ MIHÁLY: A Népszava története. Ism.: KÖ ISTVÁN	141	

*

HÍREK: Nemzeti Múzeumi terveink — A Léderer Rudolf-féle könyvtár — Országos Gyűjteményügyi Bizottság — Ernyei József kéziratgyűjteménye — Könyvtárközi bizottság — Bisztray Gyula — Berkovits Ilona — A Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Sajtótudományi Intézete — Franciaországban megjelenő lapok	145
RÉSUMÉ — EXTRACT — INHALTSANGABE	150
NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ	158

A BUDAPESTI NÉMET KÖNYVHARÁCSOLÁS.

I.

A Budapesti Közlöny 1944. április 30-i számában rendelet jelent meg „a magyar szellemi életnek a zsidó szerzők írói műveitől való megóvása tárgyában“.

Ez a rendelet, amely egyik láncszeme volt azoknak a sorozatos intézkedéseknek, amelyekkel a levitézlett fasiszta-rendszer, nyíltan hirdetett programjának megfelelően, ki akarta irtani a magyar néppel érzésben, gondolkodásban rég összeforrott hazai zsidóságot s még szellemi hatásának emlékeit is el akarta tüntetni, — oly könyvtörténeti esemény, amelyet a magyar könyvtörténet folyóirata nem hagyhat figyelmen kívül. Hogy a Magyar Könyvszemlének a zsidótörvényekkel szemben mi volt az álláspontja, azt e folyóirat olvasói előtt nem kell magyaráznunk, s laikusok számára is elegendő, ha csak az 1939. óta megjelent füzetekre, de különösen az 1944. január—márciusi számra hivatkozunk, melyeknek munkatársai túlnyomórészen demokratikus gondolkozású, mindenkor magyar humanista eszményekért lelkesedő tudósok voltak, közreműködtek a Magyar Könyvszemle szellemének kialakításában s később részeseivé váltak azoknak az üldöztetéseknek, melyek a magyar társadalom egy részére, idegen téveszméknek a magyar politikai gondolkozásba átplántálása miatt szakadtak.

A kormányrendelet, amellyel a „zsidó“ szerzők által írt magyar, vagy magyar nyelvre fordított könyvek üldözése megindult, a következő:

A m. kir. minisztérium 10.800/1944. M. E. számú rendelete
a magyar szellemi életnek a zsidó szerzők írói műveitől való megóvása tárgyában.

A m. kir. minisztérium a honvédelemről szóló 1939 : II. tc. 141. §-ának (2) bekezdésében és 212. §-ában, valamint az 1942 : XIV. tc. 28. §-ában foglalt felhatalmazás alapján a következőket rendeli:

Magyar Könyvszemle 1945. I.-IV. füzet.

1. §.

A jelen rendelet hatálybalépése után zsidó szerző írói művét többszörösíteni, közzétenni és forgalomba hozni nem szabad; tudományos tárgyú írói mű többszörösítésére, közzétételére és forgalombahelyezésére közérdekből a vallás- és közoktatásügyi miniszter a m. kir. miniszterelnökkel egyetértve kivételesen engedélyt adhat.

2. §.

A jelen rendelet mellékletében felsorolt zsidó szerzők műveinek a kiadó-nál, nyomdavállalatnál, kereskedőnél és általában a forgalombahozatallal vagy a terjesztéssel foglalkozó — akár természetes, akár jogi személy által fenntartott — vállalatnál lévő és forgalombahozatalra szánt példányait terjesztetni (1914: XIV. tc. 8. §), kölcsönadni, vagy bármily más módon használatba bocsátani nem szabad.

3. §.

Az előbbi §-ban felsorolt, úgyszintén a könyvkölcsönzéssel foglalkozó vállalatok, valamint a nyilvános könyvtáraknak, továbbá az egyesületi, iskolai, intézeti és az egyéb olyan könyvtáraknak vezetői, amelyekből könyveket bárki-nek vagy a személyek bizonyos körének (egyesület vagy társaskör tagjainak, iskola tanulóinak, stb.) olvasásra vagy egyéb használatra kiadnak, kötelesek az előbbi §-ban meghatározott műveknek forgalombahozatalra, illetőleg kikölcsönzésre, vagy könyvtári használatra szánt példányait a jelen rendelet hatálybalépésétől számított 15 nap alatt kimutatásba foglalni és a kimutatás öt azonos példányát az említett határidőben a sajtóügyek m. kir. kormánybiztosához (Budapest, I. ker., Uri-utca 18. sz.) bemutatni.

A kimutatásnak tartalmaznia kell az írói művek szerzőjének nevét, az írói mű címét, nyelvét, jellegének (pl. szépirodalmi, tudományos, politikai, stb.) megjelölését, továbbá azt, hogy az írói műből hány példány van a bejelentésre kötelezett birtokában.

4. §.

A sajtóügyek m. kir. kormánybiztosa a bejelentések három példányát a Magyar Papiros Ipari Nyersanyagbeszerző Kft.-nak (Budapest, V., Zoltán-u. 16. sz.) — a továbbiakban: Kft. — küldi meg, kivéve az állam, a törvényhatóság, a község, az egyházak, alapítványok és közintézetek által tett bejelentéseket.

A Kft. a kormánybiztos által megküldött bejelentések alapján a bejelentőket felhívja, hogy bejelentett példányokat a felhívásban meghatározott időben és helyen szolgáltatassák be. A Kft.-nak a felhívásokat úgy kell kibocsátania, hogy a bejelentett példányokat legkésőbb az 1944. évi június hó 15. napjáig össze- gyűjtse. A bejelentők a Kft. felhívásának kötelesek eleget tenni.

A gyűjtőhelyre való szállítás költségei a beszolgáltatót terhelik. A Kft. az írói mű beszolgáltatót példányaiért a hulladékpapír hatóságilag megállapított árát téríti meg. A Kft. a sajtótermékek beszolgáltatásáról vagy annak elmulasztásáról az 1944. évi június hó 30. napjáig jelentést tesz a sajtóügyek m. kir. kormánybiztosának.

5. §.

A Kft. köteles a beszolgáltatott példányok megsemmisítéséről összefűzés útján késedelem nélkül gondoskodni. A sajtóüggyek m. kir. kormánybiztosa személyesen vagy megbízottja útján megfelelő módon ellenőrzi, hogy a beszolgáltatott összes példányok megsemmisíttessenek.

6. §.

A 4. §-ban említett könyvtárakban lévő példányokra vonatkozó bejelentéseket a kormánybiztos a könyvtár fenntartója vagy felügyelő hatósága szerint illetékes miniszternek küldi meg. Az illetékes miniszter gondoskodik arról, hogy a könyvtár fenntartója, illetőleg felügyelő hatósága a bejelentett írói művek példányait elkülönítve őrizze és azokat csupán indokolt tudományos kutatás céljára adja ki.

7. §.

A jelen rendelet rendelkezéseit megfelelően alkalmazni kell azoknak a zsidó szerzőknek írói művei tekintetében is, akiket a miniszterelnök a jelen rendelet hatálybalépése után a „Budapesti Közlöny”-ben közzétett újabb jegyzékekben megnevez. A bejelentésre a 3. §-ban megszabott határidőt ilyen esetben a jegyzék közzétételétől kell számítani: a 4. §-ban meghatározott tennivalók teljesítésére pedig a kormánybiztos állapít meg a Kft. számára határidőt.

8. §.

Annak megállapításában, hogy a jelen rendelet 1. §-ának alkalmazása szempontjából ki a nemzsidó és ki a zsidó, az 1941. XV. tc. 9. és 16. §-ának rendelkezései irányadók azzal, hogy nemzsidó az olyan személy is, aki származására és vallására nézve az említett 9. § utolsó bekezdésében foglalt meghatározásnak megfelel, feltéve, hogy nem kötött, illetőleg mindaddig, amíg nem köt házasságot zsidóval vagy olyan nemzsidóval, akinek egy vagy két nagyszülője az izraelita hitfelekezet tagjaként született.

9. §.

Amennyiben a cselekmény súlyosabb büntetőrendelkezés alá nem esik, kihágást követ el és két hónapig, háború idején hat hónapig terjedhető elzárással büntetendő:

1. aki az 1. §-ban foglalt tilalom ellenére zsidó szerző írói művét többszörösi, közzéteszi vagy forgalombahozza;
2. aki a 2. § rendelkezése ellenére zsidó szerző írói művét terjeszti: kölcsönadja vagy használatba bocsátja;
3. aki a 3. §-ban megszabott bejelentést nem teljesíti vagy nem megfelelően teljesíti;
4. aki a 4. § rendelkezése ellenére a Kft. felhívására a bejelentett példányokat nem szolgáltatja be;
5. a Kft. felelős vezetője, ha az 5. § rendelkezése ellenére a beszolgáltatott példányok megsemmisítését el nem végezteti.

A pénzbüntetésre az 1928 : X. tc. rendelkezései irányadók azzal az eltéréssel, hogy a pénzbüntetés legmagasabb összege az 1939 : II. tc. 212. §-ának (1) bekezdésében meghatározott mértékig terjed.

A pénzbüntetés átváltoztatására, valamint a kihágás elévülésére az 1939 : II. tc. 212. §-ának (4) és (5) bekezdésében, a befolyt pénzbüntetés hovaforrására nézve pedig az 1939 : II. tc. 218. §-ának (1) bekezdésében foglalt rendelkezéseket kell alkalmazni.

A kihágás miatt az eljárás a közigazgatási hatóságnak, a rendőrség működési területén a m. kir. rendőrségnek, mint rendőri büntetőbírósnak hatáskörébe tartozik. Az 1929 : XXX. tc. 59. §-a (1) bekezdésének 3. pontjában foglalt rendelkezés szempontjából szakminiszternek a miniszterelnököt kell tekinteni.

10. §.

A jelen rendelet kihirdetésének napján lép hatályba.

Budapest, 1944. évi április hó 29-én.

Sztójay Döme s. k.
m. kir. miniszterelnök.

Melléklet a 10.800. M. E. számú rendelethez.

1. számú jegyzéke a zsidó szerzőknek, akiknek művei a közforgalomból kivonattak.

a) Magyarországiak:

Abádi Imre (Dunajecz), Adorján Andor (Lachenbacher), Ágai Adolf (Rozenzweig), Andai Ernő (Axelrad), Antal Sándor (Adler), Balázs Béla (Bauer), Ballagi Ernő (Bloch), Barát Endre (Breuer), Barta Lajos, Barta Sándor, Bede Jób (Rosenberg), Békefi (Békeffy) László (Kann), Benamy Sándor (Berger), Bernstein Béla, Biró Lajos (Blau), Boros László (Beimel), Boross Mihály (Weiner), Böhm Vilmos, Bródy Sándor, Buchinger Manó, Buk Miklós, Bús-Fekete László (Trauerschwartz), Dénes Gyula (Freireich), Dénes Zsófia (Deutsch), Dévény Jenő (Deutsch), Drégely Gábor (Dessauer), Erdős Renée (Ehrenthal), Fábíán Béla (Feuermann), Falus László (Frankl), Faragó Jenő (Frankfurter), Fazekas Imre, Feleký László (Füchsel), Fényes Jenő (Feuerwerker), Fényes Samú (Fein), Fenyő Miksa (Fleischmann), Fodor László, Forró Pál (Friedmann), Földes Imre (Fleischmann), Földes Jolán (Grünfeld), Földi Mihály (Frank), Füst Milán (Fürst), Gábor Andor (Greiner), Gál Imre (Grünfeld), Gárdos Mariska (Grünfeld), Garvai Andor, Gelléri Mór (Glück), Gellért Oszkár (Goldmann), Gergely Győző (Ungar), Gergely Sándor, Giszkalay János (Widder), Göndör Ferenc (Kraus), Halmi Bódog, Halmi József, Hatvany Lajos báró (Deutsch), Hatvany Lily bárónő (Deutsch), Ignotus (Veigelsberg), Ignotus Pál (Veigelsberg), Indig Ottó, Jászai Samu, Jászi Oszkár (Jakubovics), Jób Dániel (Ziffer), Kabos Ede (Rosenberg), Kaczér Illés (Katz), Kahána Mózes, Kenéz-Kurländer Ede, Kiss József, Kner Izidor, Kóbor Tamás (Berman), Kóbor Noémi, Korcsmáros Nándor (Reich), Kunfi Zsigmond (Kohn), Lakatos László (Kellner), Lázár Miklós (Léderer), Lengyel Menyhért (Lebovits), Lenkei Henrik (Guttmann), Lukács György (Löwinger), Markovits Rodion, Márkus József, írói álneve Satanello, Mezei Ernő (Grünfeld), Mezei Mór (Grünfeld), Mezőfi Vilmos (Grünfeld), Molnár Ákos, Molnár Ferenc (Neumann), Molnár Jenő (Müller), Mónus Illés (Brandstein), Nádas Sándor (Neumann), Nagy Imre (Fischer), Nóti Károly, Os-

váth Ernő (Roth), Pásztor Árpád (Pikler), Peterdi Andor (Pollák), Pogány József (Schwartz), Propper Sándor, Radnóti József (Glatter), Ráskai Ferenc (Kraus), Relle Pál (Reichmann), Révész Béla (Roth), Révész Mihály (Reisner), Roheim Géza, Roboz Imre, Sass Irén (Kellner), Somlyó Zoltán (Schwartz), Somogyi Béla (Steiner), Sós Endre (Schlesinger), Szabó Ervin, Szabolcsi Lajos (Weinstein), Szabolcsi Miksa (Weinstein), Szatmári Mór (Gottlieb), Szép Ernő (Schön), Szilágyi Géza (Silbermann), Szomaházy István (Steiner), Szomory Dezső (Weisz), Szőke Szakáll (Gerő-Grünwald), Újhelyi Nándor, Vadnai László (Wolf), Várnai Zseni (Weisz), Vázsonyi Vilmos (Weiszfeld), Weltner Jakab, Zsolt Béla (Steiner).

b) *Külföldiek:*

Asch Schalom, Baum Vicki, Bernhard Tristan, Bernstein Eduard, Bernstein Henri, Bettauer Hugo, Bloch Jean, Brod Max, Buber Martin, Dekobra Maurice, Dymov Osip, Ehrenburg Ilja, Feuchtwanger Lion, Freud Sigmund, Kellermann Bernhard, Kerr Alfred, Kisch Egon Ervin, Körber Lili, Lassalle Ferdinand, Ludwig Emil, Maurois André, Marx Karl, Miasa Rabbach, Nordau Max, Opatosuh Josef, Salten Felix, Schnitzler Arthur, Szfurim Mendale Moscher, Werfel Franz, Wassermann Jakob, Zarek Otto, Zweig Otto, Zweig Stephan, Zangwill Izrael.

A Budapesti Közlöny 1944. június 25-i 142. számában jelent meg a 11.300/1944. M. E. számú rendelet ily címen: „A m. kir. miniszterelnök határozata a magyar szellemi életnek a zsidó szerzők műveinek a közforgalomból való kivonása tárgyában“.

A m. kir. miniszterelnök 11.300/1944. M. E. számú **határozata**

a magyar szellemi életnek a zsidó szerzők műveinek a közforgalomból való kivonása.

A magyar szellemi életnek a zsidó szerzők írói műveitől való megóvása tárgyában kiadott 10.800/1944. M. E. számú rendelet 7. §-ában foglalt felhatalmazás alapján a következő zsidó szerzők műveinek a közforgalomból való kivonását rendelem el:

a) *Magyarországiak:*

Aczél Lajos (Ádler), írói álnév Aczél László, Ács Klára (Ádler), Ádler Miklós, írói álnév Ákos Miklós, Adorján Sándor (Weisz), Ágai Béla (Schäffer), Ágoston Ernő (Ádler), Alba Nevis (Unger Ilona), Andersen György, Aszlányi Károly (Ausländer), Avar Pál (Auer), Balassa Emil (Berger), Bálint Dezső (Beck), Bálint Imre (Österreicher), Bánóczy László (Weisz), Bárd Imre (Beck), Bárdos Artur (Burstein), Báttaszéki Lajos (Hoffmann), Baumgarten Ferenc, Bédi-Schwimmer Róza, Békefi István (Kann), Béli Izor (Goldstein), Bencze Tibor (Bruch), írói álneve Bencés Tibor, Berend László (Braun), Berkes Imre (Bergl), Bugdányi Mór (Bienenstock), Bokor Malvin (Bruck), Bródy László, Bródy Miksa, Csörgő Hugó (Honig), Csermely Gyula, Déri Tibor (Deutsch), Dormándi László, Egri Viktor, Emőd Tamás (Fleischer Ernő), Farkas Pál (Wolfner), Feld Mátyás (Rosenfeld), Fenyő László, Fóthy János (Fleiner), Gara Ákos (Gottlieb), Garami Andor (Goldstein), Gellért Andor, Gerő Atila (Gurtmann), Gró Lajos

(Grosz), Guthi Soma (Guttmann), Haáz István (Haász), Hajó Sándor (Hoffmann), Hárs László (Herczog), Heltai Jenő (Herzl), Hervai Frigyes (Herzfeld), Heumann Károly, Hevesi József (Kronstein), Horn Ede (Einhorn), Incze Henrik (Israel), Incze Sándor (Stein), Jászi Oszkárné (Moskovitz Amália, írói álneve Lesznai Anna), Kádár Imre, Kadosa Marczel (Krieszhaber), Kálmán Jenő (Kreisler), Kálnoki Izor (Kaufmann), Karácsony Benő, Karczag Vilmos (Krammer), Kardos László (Katz), Karinthy Frigyes (Keér Dezső), Kemény Simon (Kohn), Kéri Pál (Krammer), Kohn Sámuel, Komját Aladár (Korah) (a név nem tévesztendő össze Komjáthy Aladár magyar költőjével a Petőfi Társaság tagjaként), Komlós Aladár (Katz), Komor András (Kohn), Komor Gyula (Kohn). Kőműves Imre, Kuthi Sándor (Schönborn), írói álneve Térey Sándor, Latzkó Andor, Lendvai Lehel (Léderer), Lengyel Géza, Lestyán Sándor (Lichtenstein), Ligeti Ernő (Lichtenstein), Lóránth László, Lukács Gyula (Lichtenstein), Magyar Lajos, Makai Emil (Fischer), Mezei Imre (Rosenfeld), Miklós Jutka (Militzer), Miskolczi Henrik (Weismann), Moly Tamás, Nagy Endre (Grosz), Nagy Samu (Neuhaus), Nagy Zoltán (A volt „Nyugat” főmunkatársa), Paál Jób, Palágyi Lajos (Silberstein), Palágyi Menyhért (Silberstein), Pályi Ede (Klein), Pap Károly (Nem tévesztendő össze Papp Károly magyar irodalomtörténész professzorral), Patai József (Klein), Radnóti Miklós (Glatte), Reichard Pirooska, Roboz Andor (Rosenzweig), Rónai Mihály András, Rózsa Miklós (Rosenthal), Sas László, Sásdi Sándor, Szabó Imre (Steiner), Szántó György, Székely Nándor, Szenes Béla (Schlesinger), Szirmai Rezső (Schwartzkopf), Szomori Emil (Weisz), Tábori Kornél (Tauber), Tábori Róbert (Tauber), Tamás Sári, Ujvári Péter (Groszmann), Ujvári László (Groszmann), Ujvári Jenő (Groszmann), Vajda Ernő (Weisz), Vándor Iván (Weisz), Vámbéry Rusztem (Wamberger), Várnai Dániel (Weisz), Vér Andor (Weisz), Verő György (Weisz), Vészi József (Weisz), Vidor Marczel (Weinberger), Villányi Andor (Schwabach), Wallasz Jenő, Zelk Zoltán, Zempléni Gyula (Pollák), Zerkovitz Béla.

b) *Külföldiek:*

Bialik Chaim Nachman, Döblin Alfred, Hameiri Avigdor, Heine Heinrich, Herzl Theodor, Mandes Catulle, Proust Marcel, Saphir Moritz Gottlieb, Sokolov Nachum, Toller Ernst, da Verona Guido.

A fent felsorolt zsidó szerzők műveire vonatkozólag a 10.800/1944. M. E. számú rendelet 3. §-ában megszabott kimutatásokat 1944. évi július hó 11. napjáig kell öt azonos példányban a sajtóügyek m. kir. kormánybiztosához benyújtani.

A Magyar Papirosipari Nyersanyagbeszerző kft. a bejelentett példányokat legkésőbb 1944. évi augusztus hó 31. napjáig köteles összegyűjteni. A Magyar Papirosipari Nyersanyagbeszerző kft. a sajtótermékek beszolgáltatásáról, vagy annak elmulasztásáról 1944. évi szeptember hó 15. napjáig jelentést tesz a sajtóügyek m. kir. kormánybiztosának.

Budapest, 1944. évi június hó 24-én.

A miniszterelnök helyett:

dr. vitéz Kolosváry-Borcsa Mihály s. k., államtitkár,
a sajtóügyek m. kir. kormánybiztosa.

A két kormányrendeletben felsorolt írói névsort bővítette a „Zsidókérdéskutató Magyar Intézet“ jegyzéke, „Az ismertebb zsidó írók névsora“, amely BOSNYÁK ZOLTÁN felelős kiadásában kétszer is megjelent. Ennek második bővített kiadása a következő neveket tartalmazza:

Az ismertebb zsidó írók névsora.

Második, bővített kiadás.

1. Magyarországiak:

Abádi Imre (Dunajecz Jakab), Ács Klára (Ádler), Acsády Ignác (Ádler), Adorján Andor (Lochenbacher), Adorján Sándor (Weisz), Ágai Adolf (Rosenzweig), Ágai Béla (Schäffer), Alba Nevis (Unger Ilona), Alexander Bernát, Altai Margit (Altai Rezsőné sz. Gomperz Margit), Altai Rezső (Altmann Ruban), Andai Ernő (Axelrad), Andersen György, Angyal Dávid (Engel), Antal Sándor (Ádler), Aszlányi Károly (Ausländer), Avar Pál (Auer), Balassa Imre (Schweiger), Balassa Lajos (Falu Tamás, írói álnév), Balázs Béla (Bauer Herbert), Balázs Sándor (Breiner), Bálint Imre (Österreicher), Bálint Lajos (Bleier), Balla Ignác (Braun), Ballagi Aladár (Bloch), Ballagi Ernő (Bloch), Ballagi Mór (Bloch), Bánóczi József (Weisz), Bánóczi László (Weisz), Barát Endre (Breuer), Bárd Oszkár (Wettenstein), Bárdos Artur (Burstein), Barta Lajos, Barta Sándor, Bede Jób (Rosenberg), Békefi István (Kahn), Békefi (Békeffy) László (Kann), Béli Izor (Goldstein Izidor), Benamy Sándor (Berger Salamon), Benczés Tibor (Bence-Bruch), Berend Miklósné, Berkes Imre (Bergl Izidor), Berkesné Palotai Boris, Biró Lajos (Blau), Bogdányi Mór (Bienenstock), Bokor Józsefné, Keller Irén, írói álneve: Sas Irén, Bokor Malvin (Semtei), Goldberger Róbertné sz. Bruck, Boros László (Beimel), Boross Mihály (Weiner Miksa), Bródy Miksa, Bródy Sándor, Buchinger Manó, Buk Miklós, Bus Fekete László (Trauerschwarz Pinkász), Csörgő Hugó (Honig), Csermely Gyula, Dánielné, Lengyel Laura (Pollák), Dénes Gyula (Freireich), Dénes Zsófia (Deutsch), Dévény Jenő (Deutsch), Dóczy Lajos báró (Dux Baruch), Dormándi László, Drégely Gábor (Dessauer), Drégely László, Ego, Rózsavölgyi (Rosenthal) Mórné sz. Fried Margit, Egri Viktor, Elek Artur (Fischer), Emőd Tamás (Fleischer Ernő), Endrei Zalán, Erdős René, Erdős Artúrné, sz. Ehrental Regina, Fábián Béla (Feuermann), Falk Géza, Falk Miksa, Falu Tamás (Balassa Lajos), Falus László (Frankl), Faragó Jenő (Frankfurter), Faragó Sándor, Farkas Imre (R. Casim néven is), Farkas Pál (Wolfner), Fazekas Imre, Feleky László (Füchsel), Fényes Jenő (Feuerwerker), Fényes Samú (Fein), Fenyő László, Fenyő Miksa (Fleischmann), Fodor László, Forró Pál (Friedmann), Fóthy János (Fleiner), Földes Imre (Fleischmann), Földes Jolán (Grünfeld), Földi Mihály (Frankl Miksa), Füst Milán (Fürst), Gábor Andor (Greiner), Gál Imre (Grünfeld), Gárdos Mariska (Grünfeld), Gáspár Ferenc, Gáspárné, Dávid Margit (Davidovics), Gelléri Andor, Gelléri Mór (Glück), Gellért Oszkár (Goldmann), Gergely Győző (Ungár), Gergely Sándor, Gerő Jenő (Grünwald, Szőke Szakáll), Giszkalay János (Widder), Gömöri Jenő, Göndör Ferenc (Krausz Náthán), Guthi Soma (Guttmann), Guthy Böske, Weiner Györgyné sz. Guthi Erzsébet, Halász Ignác (Fischer), Halmi Bódog, Hatvany Lajos báró (Deutsch), Hatvany Lili bárónő,

báró Madarassy Beck Gyuláné, Deutsch Lili, Hazay Samu báró (Kohn), Helfy Ignác (Helfer), Heltai Jenő (Herzl), Hevesi András, Hevesi József (Kronstein), Hevesi Sándor (Hoffman), Hugó Károly (Bernstein Fülöp), Hunyady Sándor, Ignotus-Veigelsberg Hugó, Ignotus Pál (Veigelsberg), Incze Sándor (Stein), Indig Ottó, Jászai Samu, Jászi Oszkár (Jakubovics), Jób Dániel (Ziffer Dávid), Kabos Ede (Rosenberg), Kaczér Illés (Katz), Kádár Imre, Kadosa Marcell (Krieshaber Mór), Kahána Mózes, Kálnoki Izor (Kaufmann), Karácsony Benő, Karinthy Frigyes, Károly Sándor, Kemény Simon (Kohn), Kiss József, Kóbor Noémi, Kallós (Klug) Istvánné sz. Berman, Kóbor Tamás (Berman Adolf), Komját Aladár (Korach), Komlós Aladár (Katz), Komor András (Kohn), Komor Gyula (Kohn) Korcsmáros Nándor (Reich), Kornitzer Béla, Körmendi Ferenc (Kohn), Kunfi Zsigmond (Kohn), Lakatos László (Kellner), Lázár Miklós (Léderer), Lengyel Menyhért (Lebovits), Lenkei Henrik (Guttmann), Lestyán Sándor (Lichtschein), Ligeti Ernő (Lichtenstein), Lukács György (Löwinger), Makai Emil (Fischer), Marczali Henrik (Morgenstern), Martos Ferenc (Mittelmann), Markovits Rodion (Jakab), Márkus József írói álneve Satanello, Mezei Ernő (Grünfeld), Mohácsi Jenő (Klein), Molnár Ákos, Molnár Ferenc (Neumann), Molnár Jenő (Müller Jakab), Moly Tamás, Monus Illés (Brandstein), Nádas Pál (Neumann), Nádas Sándor (Neumann), Nagy Endre (Grosz), Nagy Imre (Fischer Ignác), Nóti Károly, Osvát Ernő (Roth Ezékiel), Ötvös Béla (Ohlbaum), Pajzs Elemér, Palágyi Lajos (Silberstein Lázár), Palágyi Menyhért, (Silberstein Salamon), Pásztor Árpád (Pikler), Patai József (Klein), Peterdi Andor (Pollák), Peterdi Andorné, Várnai Weisz Zseni, Pogány József (Schwarz), Propper Sándor, Radnóti Miklós (Glatter), Radó Antal (Roder), Ráskai Ferenc (Krausz), Relle Pál (Reichmann), Révész Béla (Roth Benjamin), Révész Mihály (Reisner), Roboz Imre, Roheim Géza, Rózsa Miklós (Rosenthal), Sass Irén, (Kellner) Bokor Józsefné, Sásdi Sándor, Sebestyén Károly (Schossberger), Sebők Zsigmond (Sternfeld), Simonyi Zsigmond (Steiner), Somlyó Zoltán (Schwartz), Somogyi Béla (Steiner), Sós Endre (Schlesinger), Stella Adorján (Stein Adolf), Szabó Ervin, Szabolcsi Lajos (Weinstein), Szabolcsi Miksa (Weinstein), Szántó György, Szász Menyhért, Szatmári Mór (Gottlieb), Szederkényi Anna, Páriczky Edéné sz. Klein Karolin, Székely Béla, Székely Nándor, Székely Tibor (Spitzer), Székula Jenő (Szekulesz), Szenes Béla, Szenes ember (Schlesinger), Szép Ernő (Schön Samuel), Szerb Antal, Szilágyi Géza (Silbermann), Szirmai Rezső (Schwarzkopf), Szomaházy István (Steiner Andor), Szomory Dezső (Weisz Mór), Szomory Emil (Weisz Manó), Szőke Szakáll, Gerő (Grünwald) Jenő, Szöllösi Zsigmond (Deutsch), Tábori Kornél (Tauber), Tábori Piroska, Závodszy Zoltánné, sz. Tauber, Tábori Róbert (Tauber), Török Rezső, Török Sándor (Weltmann), Ujhelyi Nándor (német írói álneve Franz Krammerlohr), Ujvári Péter (Groszmann), Vadnai László (Wolf), Vajda Ernő (Weisz), Vámbéry Ármin (Wamberger), Vándor Iván (Váradi-Weisz Ilona), Várnai Zseni, Peterdi Andorné sz. Weisz), Vázsonyi Vilmos (Weiszfeld), Vészi József (Weisz), Wallesz Jenő (Jakab), írói álneve Lynkeusz, Weltner Jakab, Zágon István (Fleischl), Zöldi Márton, Zsolt Béla (Steiner).

2. Külföldiek:

Asch Salom, Baum Vicki, Bernhard Tristan, Bernstein Eduard, Bernstein Henri, Betrauer Hugó, Bloch Jean, Brod Max, Dekobra Maurice, Dymov Osip,

Ehrenburg Ilja, Feuchtwanger Lion, Freud Sigmund, Hoffmannstahl Hugó, Kellermann Bernhard, Kerr Alfréd, Kisch Egon Ervin, Körber Lili, Ludwig Emil, Maurois André, Marx Karl, Miasa Rabbach, Nordau Max, Opatosuh Josef, Reinach Salamon, Salten Felix, Schnitzler Arthur, Werfel Franz, Wassermann Jakob, Zarek Otto, Zweig Arnold, Zweig Otto, Zweig Stephan, Zangwill Izrael.

Az április 30-án megjelent 10.800/1944. M. E. számú rendelet közzététele után megkezdődött a „zsidó szerzők“ műveinek összegyűjtése s DR. KOLOSVÁRY-BORCSA MIHÁLY sajtókormánybiztos 1944. június 15-én a „zsidó könyvek“ megsemmisítését teátrálisan, a sajtó képviselőinek jelenlétében meg is kezdte. A „Magyarország“ a „zsidó könyvek“ üldözésének e mozzanatáról a következőképpen emlékszik meg:

Harmincöt mázsás kőkeréken megkezdtek félmillió zsidó könyv őrését.

„Ezt az irodalmat ki kell tépni a magyar szellemi életből“ — mondotta vitéz Kolosváry-Borcsa államtitkár.

Vitéz Kolosváry-Borcsa Mihály államtitkár, a sajtóügyek kormánybiztosa, másfél hónappal ezelőtt rendeletet adott ki, melynek értelmében a zsidó szerzők műveit papírzúdába kell beszolgáltatni és az így nyert papírt fontos ipari célokra kell felhasználni. A rendeletben érintett 2540 könyvtár, iskola, kaszinó, könyvkiadó, kereskedő már eddig is mintegy 20—22 vagon zsidó könyvet juttatott el a 44 vidéki és a 14 budapesti körzeti székhelyén át abba a papírgyárba, mely tegnap kezdte meg az eddig beszolgáltatott 447.627 kötet péppézését.

Az ünnepi aktuson megjelent vitéz Kolosváry-Borcsa Mihály államtitkár, kormánybiztos, Dulin Elek miniszterelnökségi miniszteri tanácsos, Gáspár Jenő, a sajtókamara igazgató főtitkára, Kurt Brunhoff, a budapesti német követség sajtóattaséja, továbbá számos magyar és külföldi újságíró, akiket a papírgyár katonai és polgári vezetői fogadtak.

Az udvaron hatalmas szekerek sorakoztak, mindegyik tele volt zsidó könyvekkel. Kötésnélküli, kartonba, vászonba és bőrbe kötött zsidó könyvek várták sorsukat.

Az államtitkár beszéde.

Miközben bent a zúzók a sajtósárga papírszagot terjesztve dolgoztak, vitéz Kolosváry-Borcsa Mihály államtitkár beszédet mondott az udvaron:

— Ezzel az ünnepi aktsussal — mondotta — egy félévszázados egészségtelen folyamat ér véget. Az a folyamat, mely körülbelül Kiss Józseffel kezdődött meg a magyar irodalomban. Ő tette meg az első félig-meddig épkezésként a magyar irodalomba való behatolásra, de ez a térfoglalás a magyar szellemtől mindig távolállt és mindig, örökre idegen maradt. Az a példátlan térhódítás, mellyel a zsidó szellemiség a zsidó könyvkiadóvállalatokon, nyomdákon és iro-

dalmi intézeteken keresztül alig két század alatt elért, a magyar olvasóközönségnek tekintélyes részét kerítette befolyása alá. Hogy a zsidó szellemi termékek kiküszöbölése alkalmával *dzsungelbe nyultunk*, azt legjobban hivatalom tudja bizonyítani, ahova naponta százával érkeznek jelentések a zsidó művek elterjedéséről. Zsidó irodalmi művekkel voltak tele a leányintézetek, a magyar iskolák, a hitbuzgalmi testületek könyvtárai. Voltak vidéki könyvtárak, melyeknek állománya közt 5—600 kötettel szerepeltek a zsidó szerzők. A március 19-i események után *vállaltam* a könyvégető, liberális oldalról annyiszor elítélt és barbárnak minősített szerepét, mert ezt az irodalmat ki kell tépni a magyar szellemi életből. Az ötszázezer zsidó könyv megsemmisülésével komoly nemzetgazdasági feladatot is teljesítünk, amikor a könyvek újból nyersanyaggá, a magyar szellemi élet nyersanyagává válnak.

Vitéz Kolosváry-Borcsa államtitkár rendelkezése eddig 120 magyarországi és 35 külföldi zsidó író műveire vonatkozik. Kíváncsú lenne — mondotta az államtitkár —, ha minden magyar ember beszolgáltatná magánkönyvtárának zsidó műveit is vagy a gyűjtőhelyekre vagy a Zsidókérdést Kutató Magyar Intézetbe. Az államtitkár végül megemlékezett *Prohászka Ottokárról* és *Gömbös Gyuláról*, akik felvették a küzdelmet a zsidó irodalommal.

Megindulnak a kőkerékek...

A beszéd után megindult az összes zúzógép: harmincöt-mázsás kőkerékek alatt őrlődött a sok könyv. Két és fél óra alatt a vízzel locsolt három-négy mázsányi könyv korpaszerű péppé változik, azután bekerül a finomítóba, hogy újra nyersanyag legyen belőle.

Vitéz Kolosváry-Borcsa Mihály államtitkár maga is bedobott egy magyar és egy külföldi könyvet a zúzóba: először Kiss József költeményeit.

Hogyan és honnan gyűjtötték össze a zúzdába szállított könyveket, kik működtek közre a könyvek összeharácsolásában, nem sikerült megállapítanom. Azok, akik efféle cselekményekben résztvettek, ma hallgatnak s emlékeiket rejtegetik.

Az április 30-i rendelet megjelenése után rövid idővel a megszálló német katonai parancsnokság is kezébe vette a könyvrekvirálás ügyét s az összeharácsolt könyveket egy általa bérelt helyiségre, I., Naphegy-u. 31. szám alatti raktárába szállította.

II.

Krónikánk e fejezete nem alapul hivatalos értesüléseken, rendeleteken, leiratokon, átiratokon, vagy újságcikkeken. Tudományos folyóiratban minden állítást pontos adatokkal, forrásokra hivatkozással kell igazolni, különben az olvasó kételkedéssel fogadja, — a továbbiak megértéséhez azonban mégis el kell mondanom azt, amit a német könyvharácsolással kapcsolatban hallomásból tudok.

1944. május havában felháborodással suttogták könyvtáros körökben, hogy a németek fosztogatják a Múzeum-körúti antikváriumokat. Egy délután magam is láttam, hogy az egyik Múzeum-körúti antikvárium félig lehúzott redőnye alól német katonák és polgári ruhás egyének bujkálnak ki, ölükben könyvekkel, melyeket a járda mellett álló, vászonernyős teherautóba pakolnak föl. Jelentést tettem ez ügyben FITZ JÓZSEFnek, az Országos Széchényi Könyvtár akkori főigazgatójának, aki illetékes helyen azonnal érdeklődött, magyar kormányhatóságok tudomásával és hozzájárulásával történik-e a „zsidó” könyvkereskedések kifosztása, mire — későbbi közlése szerint — azt a választ nyerte, hogy: igen, a rekvirálás „legális”.

A felszabadulás után WEINBERGER JÓZSEF Múzeum-körúti antikváriustól tudtam meg, hogy az utcáról ő is szemtanúja volt a Medvei-féle antikvárium kifosztásának. Azonnal fölkereste BATIZFALVY MÁRTON, a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Egyesületének akkori elnökét s jelentést tett neki a látottakról. BATIZFALVY másnap fölkereste DR. KOLOSVÁRY-BORCSA MIHÁLYT, aki kijelentette, hogy neki erről az akcióról nincs tudomása s tisztázni fogja, van-e magyar kormányhatóságoknak tudomásuk róla? S ekkor kiderült, hogy a német katonai parancsnokság BAKY LÁSZLÓ belügyi államtitkárral egyezett meg, s BAKY intézkedésére vezényeltettek ki magyar rendőrségi közegeket és irodalmi szakértőket a német katonai parancsnokság könyvgyűjtő akciójához.

Hallomásom szerint huszonkét könyvkereskedést és antikváriumot (jegyzéküket nem kaptam meg) „fésült át” a német katonai bizottság: SS ruhába öltözött tudósok, könyvtárosok, antikváriusok s bár céljuk állítólag az volt, hogy a magyar szellemi életet a „zsidó szellemi termékektől” szabadítsák meg, vittek el oly könyveket is, amelyeknek szerzői nem voltak zsidók (pl. TRÓCSÁNYI ZOLTÁN), sőt véresszájú antiszemita szerzők (pl. ERDÉLYI JÓZSEF) művei is szerepeltek az elkobzott könyvek között. S ha a könyvek kiválogatásánál nem szorítkoztak csupán a „tiltott” könyvekre, elképzelhető, hogy magukkal vittek oly könyveket is, amelyek, minden világnézeti szemponttól függetlenül, könyvkincseknek számítanak.

RÉVÉSZ Izsó zsidó munkaszolgálatostól, aki a Naphegy-utcai raktárban teljesített szolgálatot, hallottam, hogy a németek júniusban magánkönyvtárakból is harácsoltak könyveket és hogy a Naphegy-utcai raktárból július havában több teherautórakományt szállítottak el Németországba.

III.

Hogy a kormányhatóságok párnázott ajtai mögött közben mi történt, nem tudjuk. Igaz-e, hogy egyes minisztériumok között ebben az ügyben éleshangú tárgyalások folytak, azt ma megállapítani nem lehet. Tény az, hogy Budapest többszáz könyvkereskedése, antikvárium és böngészője közül mindössze huszonkettőt fosztottak ki, a negyedik és ötödik kerületben, s júniusban a lezárt „zsidó” könyvkereskedések és antikváriumok felnyitása és további kifosztása megszűnt. Sőt 1944. július 22-én a vallás- és közoktatási minisztérium a következő rendeletet adta ki:

M. kir. Vallás- és
Közoktatásiügyi Minisztérium

66.903/1944. szám

IV. 3.

Igen sürgős!
Igen bizalmas!

Tárgy: A lezárt könyvkereskedések, antiquáriumok felülvizsgálatára kiküldendő bizottságok összeállítása.

Hiv. szám:

Melléklet:

A Magyar Nemzeti Múzeum Tanácsának,

Budapest.

A sajtóúgyek m. kir. kormánybiztosa két bizottságot alakít a budapesti zsidó könyvkereskedések és antiquáriumok anyagának leltározására. Az egyik bizottság azt a könyvanyagot vizsgálja át, amelyet már egyes budapesti könyvkereskedésekből és antiquáriumokból elszállítottak és amely jelenleg az egyik Budapesten állomásozó német katonai alakulat őrzetében van. A másik bizottság a még fel nem nyitott könyvkereskedések és antiquáriumok anyagát leltározza.

Felhívom a tekintetes Tanácsot, hogy a legsürgősebben rendelje át a mintegy 4—5 hetet igénybe vevő munkálatokra a m. kir. sajtóügyi kormánybiztosságra (I., Üri-utca 18. I. 6.) dr. Trócsányi Zoltán nemzeti múzeumi főkönyvtárnokot, aki az egyik bizottság vezetőjének van kiszemelve, valamint az Országos Széchényi Könyvtár és az Országos Könyvforgalmi és Bibliografiai Központ szakképzett könyvtári tisztviselői közül még nyolc tisztviselőt. Nevezettek utasítandók, hogy késedelem nélkül jelentkezzenek dr. Kolosváry-Borcsa Mihály államtitkár úrnál, a sajtóúgyek m. kir. kormánybiztosánál.

A kirendelő (!) tisztviselők a rendes illetményükön felül napi 20.— pengő külön tiszteletdíjban részesülnek, kötelesek viszont az ebédidőt leszámítva 8 órától 20 óráig a kormánybiztos rendelkezésére állni.

Az elvégzendő munka alkalmat nyújt arra is, hogy a kiküldendő könyvtári tisztviselők megállapíthassák, vajjon a felülvizsgálandó könyvkereskedések és antiquáriumok tartalmaznak-e olyan anyagot, amelyre majd a sorra kerülő értékesítésnél a nagy nemzeti közgyűjtemények elsőbbségi igényüket érvényesíteni ohajtják.

Felhívom a tekintetes Tanácsot, hogy a kirendelt tisztviselők névsorát mielőbb közölje a sajtóügyek m. kir. kormánybiztosával s a névsor egy példányát hozzám is a legsürgősebben terjessze fel. Minthogy a két bizottság a munkodést napokon belül megkezdi, felhívom, hogy a kirendeléseket késedelem nélkül megtenni szíveskedjék.

Budapest, 1944. július 22.

Antal István s. k.

E rendelet kézhezvétele után jelentkeztem FITZ JÓZSEF akkori főigazgatónál, aki TASNÁDI-KUBACSKA ANDRÁS akkori m. nemzeti múzeumi elnöki tanácsos jelenlétében fogadott s közölte velem, hogy én annak a bizottságnak vezetőjéül szemeltem ki, amelynek feladata az „egyes budapesti könyvkereskedésekből és antikváriumokból elszállított könyvanyagok átvizsgálása, mely jelenleg az egyik Budapesten állomásozó német katonai alakulat őrizetében van“. Július 31-én a kiküldött bizottság megbeszélést folytatott DR. KOLOSVÁRY-BORCSA MIHÁLY sajtókormánybiztossal és KRALLER náci-történetíró, SS Oberschaarführerrel s augusztus másodikán megkezdte a német katonai parancsnokság I., Naphegy-u. 31. számú raktárában a könyvek leltározását. E munkában vezetésem alatt a következő szakemberek vettek részt: DR. BORZSÁK ISTVÁN, DR. DEÁK IMRE, DR. KREPUSKA GYULA, DR. MEDREY ZOLTÁN, DR. BÁNDY VILMOS m. nemz. múzeumi tisztviselők, BALÁS LÁSZLÓ, mint a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Egyesületének megbízottja, HAMVAY VILMOS s később ÉLES ILONA, a Magyar Zsidókutató Intézet részéről, — MÜLLER ALBERT és RÉVÉSZ IZSÓ zsidó munkaszolgálatosok, továbbá a Bd. S. Ungarn, Sonderkommando VI G. (Budapest, I., Lisznyay-u. 13) német katonai parancsnokság megbízottjai. Ez utóbbiak a munka első heteiben hatalmukat szigorúan éreztették velünk, önérzetük azonban az orosz előnyomulás arányában zsugorodott össze s már szeptember végén, amikor a magyar közvéleményt az új német csodafegyverek maszlagjával bolondították, mi e német katonáktól tudtuk, hogy csodafegyvereik nincsenek és Németország elvesztette a háborút.

A munka megkezdésekor a bizottság tagjai megállapították, hogy a Naphegy-utcai raktárban a németek által tárolt könyvanyag — kevés kivétellel — modern könyvekből áll: új és használt szépirodalmi, tudományos, ismeretterjesztő művekből, erotikus anyagból és kótákból. A munka menetéről több ízben tettem jelentést, írásban és élőszóval, a sajtókormánybiztosoknak, 1944. augusztus 19-én a következő előterjesztéssel fordultam DR. KOLOSVÁRY-BORCSA MIHÁLY kormánybiztoshoz:

Méltóságos

Dr. Kolosváry-Borcsa Mihály államtitkár, sajtókormánybiztos úrnak.

Méltóságos Kormánybiztos Úr!

A 66.903/1944/IV. 3. V. K. M. sz. rendelet és Méltóságod szóbeli megbízása alapján f. évi augusztus 2-án megkezdtük a Bd. S. Ungarn, Sonderkommando VI. G. (Budapest, I., Lisznyay-u. 13.) német katonai parancsnokság által az I., Naphegy-u. 31. sz. házban elhelyezett könyvanyag leltározását. E könyvanyag kereken 50.000 (ötvenezer) darab könyvből áll s huszonkét magyar könyvkereskedés (antikvárium) modern könyvanyagát tartalmazza, túlnyomó részben magyar szépirodalmi és szociológiai műveket, ugyanilyen idegen, főként német nyelvűeket, továbbá erotikus könyveket és képeket, zeneműveket és okkultista tanokkal foglalkozó könyveket.

A német katonai parancsnokság szakemberei által egyszer már az ő szempontjaik szerint rendezett anyagot a magyar bizottság a következő szempontok szerint veszi jegyzékbe, illetve csoportosítja:

1. a. német katonai parancsnokság által igényelt német anyag;
2. " " " " " okkult "
3. " " " " " erotikus "
4. " " " " " mod. művészettört. anyag;
5. A Sajtókormánybiztossághoz szállítandó okkult anyag;
6. " " " " erotikus "
7. " " " " " könyvek.

Ezekről címszerint (szerző, a könyv rövid címe) leltár készült két példányban.

8. A Zsidókutató Intézet által igényelt idegen és magyar nyelvű anyag;
Ennek jegyzékbe foglalása folyamatban van.
9. A német katonai parancsnokságnak magyar nyelvű anyag;
Ennek jegyzékbe foglalása folyamatban van.
10. Magyar közkönyvtárak részére kiválogatott anyag;
11. Eltiltott s megsemmisítésre rendelt magyar "
12. " " " " német "
13. Szabad, forgalomban levő magyar "
14. " " " " német "
15. Zeneművek. (Kóták.)

Eddig, a rendezés fáradságos munkája után jegyzékbe foglaltatott:

1. A német katonai parancsnokság igénylése, idegennyelvű anyag	4237 drb
2. " " " " művészettörténeti "	37 "
3. " " " " erotika "	167 "
4. " " " " okkultizmus "	779 "
	5220 drb
5. A Sajtókormánybiztossághoz szállítandó erotikus anyag	814 drb
6. " " " okkult "	531 "
	1345 drb
7. A Zsidókutató Intézet által igényelt anyag (munkában).	

A könyvanyag nagy része oly művekből áll, melyeknek szabad forgalmát semmiféle rendelet nem korlátozza. Ez az anyag sokkal több, mint a forgalomtól rendelettel eltiltott (zsidó, kommunista stb.) anyag. Nagyobb példányszámokban fordul elő benne Tersánszky J. Jenő Vadregénye, Grete von Urbanitzky: A nagy álom című magyar tárgyú történeti regénye, külföldi szerzők művei, meséskönyvek, gyermekkönyvek, orvosi művek stb. Ezek elszállítását legelsősorban javasolom, száraz, szellős raktárhelyiségbe, mert a jelenlegi raktárhelyiség dűledező épület, mely esős időben beázik s két szobájában éppen ez az anyag több ízben átnedvesedett, számos könyv megpenészesedett s mállásnak indult.

A feltétlenül magyar birtokban maradó anyagnak a Sajtókormánybiztosság épületébe, vagy bárhová, biztos helyre való átszállítását annál is inkább javasolnom kell, mert férőhely hiányában a rendezés és jegyzékelés munkája nem folyik a kellő gyorsasággal s fennforog az a veszély, hogy az egymás mellett levő külön csoportok anyaga összekeveredik. Meg kell jegyezni, hogy a szállítás és többszöri átrendezés következtében a használt. fűzött és meglazult állapotban levő könyvek közül sok lapokra hullt szét és megsemmisült.

A 11—15. szám alatti csoportokról, melyek anyaga mindenesetre itthon marad, jegyzék készítése feleslegesnek látszik, sőt lehetetlen is addig, amíg a jegyzékbe foglalt könyvanyag el nem szállítatik a naphegyutcai raktárból. Viszont éppen a 13—15. számú csoportoknak mielőbbi elszállítása sürgős, mert a naphegyutcai raktárban a megsemmisülés veszélye fenyegeti könyvanyagunkat, ez pedig legkevesebb 100.000 (egyszázezer) pengő kárt jelentene. Ha Méltóságod ezek jegyzékelése mellett döntene, ez csak más, száraz raktárhelyiségben történhetné meg. Különben is a naphegyutcai raktárhelyiségben tartózkodás életveszélyes: három évvel ezelőtt kilakoltatták e ház lakóit, mert falai dűledeznek s teteje beomlással fenyeget.

Mindezek alapján arra kérem Méltóságodat, legyen kegyes felhatalmazást adni arra, hogy az 1. oldal 5—7. és a 2. oldal 11—15. szám alatt felsorolt könyvanyagot a német katonai parancsnokság Naphegy-utca 31. sz. alatti helyiségéből a magyar kormány felügyelete alatt álló raktárhelyiségbe szállíthassam át s méltóztassék a szállítóeszközöket: spárgát, teherautót, rakodómunkásokat rendelkezésemre bocsátani.

Fogadja Méltóságod igaz tiszteletem nyilvánítását.

Budapest, 1944. aug. 19.

Dr. Trócsányi Zoltán s. k.

M. Nemz. Múzeumi könyvtár., egy. c. ny. rk. tanár,
a bizottság vezetője.

Könyvtári szakértőnek bizonyára megakad a szeme azon, hogy egy ötvenezer darabot számláló könyvanyagból a bizottság négy szakcsoportot emel ki: az okkultista, az erotikus, a művészettörténeti és zenei műveket. Ezeket a csoportokat azonban nem az én bizottságom választotta külön, hanem a német bizottság, amely a két hónap alatt kezelése alatt álló anyagból e szakcsoportokba tartozó könyveket emelte ki és helyezte el külön szobákban, illetőleg szoba-

sarkokban. Az okkultista anyagot azért kísérte különös figyelemmel, mert Hessnek, aki okkultista tudományokkal foglalkozott, Angliába menekülése után megsemmisítették a könyvtárak és könyvkereskedések okkultista tanokkal foglalkozó könyveit, utóbb azonban rájöttek, hogy ez értelmetlen intézkedés volt s most a megszállt országokból igyekeznek pótolni veszteségeiket. A könyvpusztítás első lázában megsemmisítették erotikus könyvanyagukat is, s minthogy művészettörténeti könyvekben sok olyan kép van, melynek tárgya erotikus, ezek sem kerültek el sorsukat. A kijózanodás világosabb perceiben ráeszméltek, hogy e vandalizmussal mily mérhetetlen kárt okoztak maguknak s ezeket is pótolni igyekeztek. A zeneművek alakjuk miatt kerültek külön csoportba.

Ami a „tiltott” és „szabad” anyag megkülönböztetést illeti, erre nézve hivatkozom a cikkünk elején közölt két kormányrendeletre. A „tiltott” anyag megsemmisítésre volt szánva. Ezzel kapcsolatban a következő előterjesztéssel fordultam 1944. augusztus havában DR. KOLOSVÁRY-BORCSA MIHÁLYHOZ, szeptemberben DR. HILATKY ENDRÉHEZ és október 15 után FIALA FERENCHEZ:

Méltóságos Államtitkár Úr!

A zsidó szerzők által írott és az eltiltott könyvekkel kapcsolatban legyen szabad Méltóságodat egy, csak most nyert bizalmas értesülesemről tájékoztatnom: Németországban tekintettel a könyvtáraknak és könyvanyaguknak a bombázások következtében történő nagymérvű megsemmisülésére, a könyvesboltokban található zsidó és kártékony könyveket nem semmisítik meg, mert az elszórtan fekvő üzletekben megmaradó könyvanyagból óhajtják majdan pótolni veszteségeiket. A veszedelmesnek ítélt könyveket is meg akarják őrizni könyvtáraikban, s a tőlünk átvenni óhajtott tiltott könyveket is éppen ezért kérik, hogy azokat könyvtáraikban későbbi tudományos kutatók használatára megőrizték.

Ezzel kapcsolatban bátor vagyok Méltóságod figyelmét felhívni arra a körülményre, hogy a magyar könyvek a német könyvekhez viszonyítva igen kis példányszámban jelentek meg s ha Németország gondol arra, hogy az elpusztult könyvtárak anyagát, — a tiltott könyvek anyagát is — a német könyvüzletekből fogja pótolni, nekünk sem szabad erről megelégedoznünk. Németországban egy-egy jeles szerző műve száz, vagy többszázszáz példányszámban jelenik meg, nálunk három, vagy ötezres példányszámban, s csak ha jól ment a könyv, jelenik meg újabb kiadásokban, a verskötetek legnagyobb részét pedig 200—300 példányban szokták kiadni. Attól kell tartanunk, hogy számos magyar könyv, amelyek kis példányszámban jelentek meg, nyomtalanul eltűnhetnek, különösen akkor, ha a mi könyvtárainkat is oly bombakárosodás éri, mint a német könyvtárakat. Pedig a tiltott könyvek ismerete nélkül a magyar szellemi élet utolsó 50 évtől teljes és átfogó képet adni nem is lehet. A magyar irodalomtörténész esetleg kénytelen lesz Londonba utazni, hogy a British Múzeum-ban kutasson fel, (mint már eddig is megtörtént) valamely, itthon meg nem található

magyar könyvet. (Nagy István híres könyvtárának unikumai Londonba kerültek s csak ott tanulmányozhatók.)

A magyar könyvek egy részének teljes megsemmisítése más szempontból is nagy károkat jelent. A könyv ipar-, (nyomda-könyvkötés), művészet-, (grafika), ízléstörténeti emlék, s a zsidó könyvek megsemmisítése számos magyar nyomdász, könyvkötő, rajzolóművész, cinkografus stb. kiváló alkotásait tüntetné el későbbi kutatók elől.

Mindezek alapján, mint a magyar könyvtörténet egyetemi c. nyilván. rendkívüli tanára, mint a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtára és a magyar közkönyvtárak folyóiratának, a Magyar Könyvszemlének szerkesztője, mint a magyar könyvnek több, mint ötven éve kutatója és pástora, (könyvkereskedésben születtem: atyám könyvkereskedő volt), bátorkodom Méltóságodnak indítványozni, hogy a könyvmegsemmisítést a bombaveszély elmúltáig függessze fel s a veszélyes anyag eliminálását halassza a háború befejezése utánra s csak a magyarországi könyvanyag károsodásának ismeretével döntsön.

Fogadja Méltóságod igaz tiszteletem jelentését.

Budapest, 1944. augusztus—szeptember—október.

E felterjesztésnek, vagy az állandó bombázásoknak tulajdonítható-e, hogy a könyvek nem kerültek a papírzúdába, nem tudjuk.

1944. október 19-én a következőkben terjesztettem elő első zárójelentésemet:

A T. m. kir. Sajtókormánybiztosságnak

Budapest.

Szerencsém van mély tisztelettel jelenteni, hogy a 66.903/944, IV. számú V. K. M. rendelet alapján a m. kir. Sajtókormánybiztossághoz ideiglenesen beosztott könyv-leltározó bizottság, amely f. évi augusztus 2-a óta a Bd. S. Ungarn Sonderkommando VI. G. Naphegy-u. 31. szám alatti könyvraktárában a német katonai parancsnokság által huszonkét budapesti antikváriumból május havában ide szállított könyvanyag leltározásával foglalkozott, megbízatását elvégezte, a könyvek leltározását befejezte.

A bizottság tagjai — alulírott vezetése mellett — a következők voltak: Dr. Borzák István, dr. Krepuska Gyula, dr. Deák Imre, dr. Medrey Zoltán, dr. primor Bándy György m. nemz. múzeumi tisztviselők, Hamvay Vilmos, Éles Ilona, a Zsidókutató Intézet megbízottai, Balás László könyvkereskedő, mint a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Egyesületének kiküldötte. Segéderők voltak a német katonai parancsnokságnál szolgálatot teljesítő Müller Albert és Révész Izso sárgacsillagos zsidó munkaszolgálatosak.

A bizottság igen kedvezőtlen külső körülmények mellett, egy dűledező, földszintes házban, penészes falak, törött ablakok között végezte munkáját, melynek eredményét a következőkben terjesztem elő:

A szambavételnél megállapítást nyert, hogy a naphegyutcai raktárban a német katonai parancsnokság szakemberei által, az ő szempontjaik szerint már egyszer csoportosított és szétválogatott anyag darabszáma 51.765.

A bizottság a m. kir. Sajtókormánybiztosságtól vett utasítás értelmében a könyvanyagot a következőképpen csoportosította és rendezte át:

Statisztika.

M. Kir. Sajtókormánybiztosságnak:

1. Magyar nyelvű szabad anyag	17.866	drb
2. Magyar nyelvű tiltott anyag	3229	„
3. Erotikus művek	615	„
4. Okkult anyag	1555	„
5. Erotikus anyag	859	„
6. Szabad német anyag	2205	„
7. Tiltott német anyag	320	„
8. Szabad francia, angol, olasz anyag	927	„
9. Tiltott francia nyelvű anyag	86	„
10. Vegyes szláv nyelvű anyag	122	„
11. Jeles magyar írók	101	„
12. Klasszikus nyelvű anyag	3	„
13. Héber nyelvű anyag	743	„
14. Zsidótárgyú képek	70	„
	34.701	drb

A Német Katonai Parancsnokságnak:

15. Erotikus művek	167	drb
16. Okkult anyag	779	„
17. Idegen nyelvű anyag	4237	„
18. Magyar nyelvű anyag	1954	„
19. Modern művészettörténeti anyag	37	„
	7174	drb
20. M. Nemz. Múzeum Könyvtára	412	drb
21. M. Nemz. Múzeum Könyvtára 161 köteggben	3000	füzet
22. Orsz. Természettudományi Múzeum	195	drb
	3605	drb
23. Zsidókutató Intézetnek	5398	drb
24. Balás könyvkereskedő úrnak szabad anyag	286	„
25. Balás könyvkereskedő úrnak tiltott anyag	211	„
26. Megpenészedett könyvek	390	„

Listára vett könyvek összesen: 51.765 drb.

Fentiekén kívül körülbelül 1—2 métermázsas lapjaira széthullott, elmállott könyv.

Ezekről, bár az utasítás a tiltott anyagra nem vonatkozott, leltár készült, melyet részben már beterjesztettem, részben tékámban ide mellékelek. A tiltott anyagról csak szerzők szerinti leltár készítettett.

Ebből az anyagból eddig elszállítottatott:

A Zsidókutató Intézetnek	5398	drb
A Sajtókormánybiztossághoz okkult anyag	1555	„
„ erotikus mű	615	„
„ erotikus anyag	859	„

Összesen: 8427 drb

és egy tehertaxi „szabad” anyag. Ezek jegyzékei és az elszállításról szóló jegyzőkönyvek annakidején felterjesztettek a m. kir. Sajtókormánybiztossághoz.

A német katonai parancsnokság által igényelt könyvek az általuk lelakolt helyiségben I., Naphegy-utca 31. sz. alatt nyertek elhelyezést. Ennek az anyagnak az átadására vonatkozólag a m. kir. kormány állásfoglalása látszik szükségesnek.

A naphegyutcai raktár kiürítése után a bizottság működése lényegében befejezettnek tekinthető, s csak abban az esetben van szükség — egészében, vagy kisebb részében — még néhány napi működésére, ha a m. kir. Sajtókormánybiztosság a könyvanyag elszállítását, valamint a könyvkereskedői javaslatok értelmében való szétosztását időszerűnek tartja, vagy ha Eszterhás István min. tanácsos úr javaslata értelmében a hadrakelt sereg és sebesültjei számára a m. kir. Honvédezerkarnak akarja átadni.

A Bizottság tagjai 497 darab könyvet válogattak ki a maguk számára, melyeket Balás László könyvkereskedő, bizottsági tag útján a Magyar Könyvkereskedők Egyesületének becslése alapján óhajtanának megvásárolni s döntést kérnek arra vonatkozólag, hogy ezt az anyagot a m. kir. Sajtókormánybiztosság ellenőrzésével elszállíthatják-e Balás László könyvkereskedésébe? A vételár a m. kir. Sajtókormánybiztosság pénztárába volna befizetendő, honnan a Bizottság tagjai napidíjaikat felvették.

Fogadja a m. kir. Sajtókormánybiztosság a Bizottság tagjainak meleg köszönetét a beléjük helyezett bizalomért és mély tiszteletük nyilvánítását.

Budapest, 1944. október 19.

Dr. Trócsányi Zoltán s. k.

M. Nemz. Múzeumi igazgató, egy. c. ny. rk. tanár,
a Bizottság vezetője.

E zárójelentés után a bizottság a bombázások miatt és szállítóeszközök hiánya miatt november 6-ig üldögélt még a Naphegy-utcai nedves, ablak nélküli léghuzatos raktárban, Hivatalos úton teherautót nem sikerült kapnia a szállítások befejezésére. Végre is a bizottság egyik tagjának sikerült magánúton teherautót szereznie s a szállítást november 6-án befejeznie.

Közben DR. KOLOSVÁRY-BORCSA MIHÁLY újból visszakerült államtitkári állásába s a német katonai parancsnokság könyvraktárának ügyéről jelentést kért. Ekkor készült el az alábbi végleges zárójelentés:

Mélyen tisztelt Államtitkár Úr!

Szerencsém van mély tisztelettel jelenteni, hogy a f. évi augusztus 2-a óta a Bd. S. Ungarn Sonderk. VI. 9. Naphegy-u. 31. sz. alatt bérelt könyvraktárban működő bizottság munkáját a mai napon teljesen befejezte s a könyvanyag f. évi október 19-i jelentésem szerint osztatott szét a Német Katonai Parancsnokság, a Zsidókutató Intézet, a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtára, az Országos Természettudományi Múzeum Könyvtára és a Magyar

Királyi Sajtókormánybiztosság között. Még elintézetlen Balás L. könyvkereskedőnek, bizottságunk tagjának a M. Kir. Sajtókormánybiztossághoz intézett folyamodványa, melyben saját, valamint a bizottság tagjai részére kiválasztott 497 (négy száz kilencvenhét) drb könyvnek készpénzért való megvásárlására kért engedélyt. Minthogy a naphegyutcai raktárt ki kellett ürítenünk, a Balás L. által a már felterjesztett jegyzék szerint kiválasztott könyveknek az ő raktárába való átszállítására engedélyt adtam, azzal a fenntartással, hogy a M. Kir. Sajtókormánybiztosság elutasító határozata esetén a könyvek beszolgáltatandók a Sajtókormánybiztosság raktárába.

A Német Katonai Parancsnokság által igényelt és a Naphegy-u. 31. sz. alatt beraktározott 7137 drb könyvnek hivatalos átadása — nézetem szerint — kormányhatósági közegek feladata. Az általuk igényelt könyvek értéke antikváriumi áron cca 7.000 (hétezer) P, darabonkénti eladhatása esetén 35.000—40.000 P.

A 26 könyvcsopotról, melybe 51.765 drb könyv vétetett föl, 26 leltári jegyzék készült, két-két példányban. Ezeket részben augusztus havában (4—5 jegyzéket), részben október 22-én (21 jegyzéket) terjesztettem föl a T. Kormánybiztossághoz.

A T. Kormánybiztossághoz felszállított, jegyzék szerinti

34.701 (harmincnégyezerhét-százegy)

darab könyv 41 (negyvenegy) darabbal kevesbedett, a Naphegy-u. 31. sz. alatt lakó Reinheimer Józsefnének, a Német Katonai Parancsnokság házmestere gyermekeinek, borraláló fejében adtam hibás gyermek képeskönyveket és három darab olcsó regényt, a november 4- és 6-i szállítás alkalmával segédkező Csákfalvi fűszerkereskedőnek, Reinheimer Józsefnek és Moskovits József HÉV. al-tisztnek, — kik pénzért nem vállalkoztak a könyveknek a raktárból autóra rakására — fejenként 10—10 drb, összesen 30 drb könyvet. Nélkülük az általam magánúton szerzett teherautót nem tudtuk volna megrakni és indítani.

A lapjaira széthullott és elmállott könyvanyag oly vizes, hogy szállításával a száraz, ép könyvanyagot veszélyeztetnők. Ezért ezt a könyvanyagot — ha a T. Kormánybiztosság másként nem intézkedik, — mint szemetet — a naphegyutcai raktárban hagyjuk.

A bizottság által a naphegyutcai raktárban rendezett és leltározott könyvanyag értéke — tekintettel a tiltott könyvek megsemmisítéséről szóló belügyminiszteri rendeletre —, ma alig állapítható meg. Ettől a rendeletről eltekintve, a fölvelt 51.765 drb könyv és füzet antikváriumi raktárértékét az 1944. március 19-i árak alapján kereken 50.000 pengőben, darabonkénti eladásuk esetén kereken 250.000 pengőben véljük megállapítani.

Fogadja Államtitkár Úr a bizottság tagjainak nevében is bizalmáért köszönetünket és kiváló tiszteletem nyilvánítását.

Budapest, 1944. november 6.

Trócsányi Zoltán s. k.,

M. Nemz. Múzeumi igazgató, egyetemi rk. tanár,
a bizottság vezetője.

A bizottság az anyagot többször volt kénytelen átrendezni, mert az esős őszi időben az előszobában, a hátsó raktárhelyiségben, sőt az egyik viszonylag száraz szobában is többször átáztak a könyvek. De kénytelenségből átrendezték azok a zsidó munkaszolgálatosok is (Belgráder rádiókereskedő és szobatársai), akiket októberben a németek, megfelelő fekvőhelyek nélkül a könyvraktárban szállásoltak el s ezért a munkaszolgálatosok kötetlen könyvekből és füzetekből vetettek ágyat maguknak. A könyvcsoportok összekeveredtek, sok füzet lapjaira esett szét. Ennek következtében a könyvcsomók és a jegyzékek kimutatásai a szállításkor már nem fedték egymást, de a pontosság hiába is lett volna, mert a Sajtókormánybiztosság (I., Uri-u. 18.) számú épületében a különböző csoportokat egymásra rakták. De még ha pontosan megfeleltek volna is a könyvcsoportok a jegyzékeknek, minthogy néhány hét múlva újra mindenütt német katonák rendelkezése alá kerültek, feltehető, hogy sok került tüzre belőlük.

A felszabadulás után e hatalmas könyvtömegből imitt-amott maradt meg valami. Értesülésem szerint teljesen megsemmisült a német katonai parancsnokság által kiválasztott s az I. Naphegy-u. 31. számú házban hagyott 7174 darab, a Magyar Zsidókutató Intézetnek szállított 5398 darab, részben semmisült meg a M. Nemzeti Múzeum Orsz. Széchényi Könyvtárába szállított 3000 folyóirat-füzet (és kötet), valamint 412 darab könyv, romok alatt hever az I., Uri-u. 18. számú házban, a Sajtókormánybiztosság hivatalos raktáraiba szállított 34.701 darab, jórészt megmaradt a BALÁS LÁSZLÓ által megvásárlásra kiválasztott 497 darab és az Orsz. Természettudományi Múzeumba szállított 195 darab könyv.

IV.

A 66.903/1944/IV. 3. sz. VKM rendelet értelmében 1944. augusztus 1-én egy másik bizottság is alakult, amelynek feladata a „még fel nem nyitott könyvkereskedések és antikváriumok anyagának leltározása” volt.

E bizottság a Naphegy-utcai bizottságtól teljesen függetlenül működött, vele semmiféle kapcsolatban nem volt, könyvet a Naphegy-utcai raktárba nem szállíttatott. Ennek működéséről nem a mi feladatunk beszámolót adni.

TRÓCSÁNYI ZOLTÁN.